Міністерство освіти і науки України
Львівський інститут економіки і туризму

«РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОТУРИЗМУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

Збірник матеріалів
V Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених та студентів

(26 квітня 2017 р.)

Львів
2017

Міністерство освіти і науки України
Львівський інститут економіки і туризму

ББК 75.81

«Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи»: [Текст]: Зб. матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених (Львів, 26 квітня 2017 р.) / Міністерство освіти і науки України, Львівський інститут економіки і туризму. — Львів: ЛІЕТ, 2017. — 216 с. — 100 пр.

У збірнику матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених висвітлюються проблемні питання, пов'язані із визначенням поняття «етнічний туризм», його місця у структурі туризму. Статті учасників конференції окреслюють здобутки, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку етнотуризму в Україні та світі; аналізують основні ресурси етнічного туризму з метою залучення їх до формування якісного туристичного продукту України.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, фахівців сфери туризму, аспірантів та студентів вищих навчальних закладів.

ОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Львівський інститут економіки і туризму

Департамент міжнародного співробітництва та туризму ЛОДА

Управління туризму ЛМР

Львівська асоціація розвитку туризму

УПОРЯДНИКИ:

Бочан І. О. — ректор ЛІЕТ, д. е. н., професор, голова оргкомітету;
Паньків Н. Є. — проректор з науково-педагогічної роботи і туризму, к. б. н.;
Цимбала О. С. — завідувач музейного навчально-лабораторного комплексу культури, освіти та еволюції туризму
Дорош Ю. С. — завідувач лабораторії інноваційних технологій в туризмі
Василишин-Грицина Т. М. — літературний редактор

Рекомендовано до друку
Вченою радою Львівського інституту
економіки і туризму (протокол № 7 від 24. 05. 2017 р.)

© Львівський інститут економіки і туризму, 2017
© Автори статей, 2017

ЗМІСТ

Бочан І. О. **Вступне слово про етнотуризм …….. 5**

Безручко Л. С., Кучинська І. В. **Етнотуристичні ресурси: класифікація, оцінка та використання ……..……. 7**

Біляк М. В., Косач Х. В., Лазурко М. С., Геців О. Р. **Роль Яворівського національного природного парку у збереженні етнокультури та традицій Яворівщини …….…… 15**

Глушкова Т. С., Осадча А. В., Шкіринець В. М. **Перспективи розвитку етнотуризму в урбосередовищі …… 19**

Гнатюк Н. М. **Сакральна дерев'яна архітектура Яремчанщини як цінний ресурс для розвитку етнотуризму в регіоні …… 25**

Данило О. О., Лотоцька-Дудик У. Б. **Кулінарні фестивалі як перспективна складова розвитку етнотуризму ……... 29**

Дорош Ю. С., Рондяк М. І. **Гастрономічна тематика в сувенірній продукції Львова ……. 33**

Євсеєнкова Д. Р. **Етнофестивалі Латинської Америки як засіб популяризації етнічної культури …….. 40**

Кардаш А. Р., Цимбала О. С. **Музей «живої історії»: американські традиції та досвід …….. 47**

Козак Г. Ю. **Глинянське килимарство як засіб розвитку етнотуризму в Золочівському краї ……..……. 56**

Козиренко А. В. **Створення туристичного продукту «Організація виставки народних промислів України» ……. 62**

Кучинська І. В., Стахів О. З. **Музеї-скансени Карпатського регіону як важливий ресурс для розвитку етнотуризму ……...…… 69**

Кушнірук Г. В., Петришин Д. Р. **Ресурсний потенціал для розвитку етнотуризму в Україні ……...… 81**

Лапчук О. О. **Етнофестиваль в соціокультурному просторі середнього міста: гроші на вітер? ……... 88**

Лисюк Т. В., Терещук О. С., Ляшук Є. В. **Інноваційні технології у сучасних етнографічних музеях України ……..... 92**

Лозинський Р. М., Зубик А. І., Пінчук Х. І. **Українські фестивалі Канади …….. 95**

Максимець О. Б., Максимець В. Л., Луцишин Л. М. **Роль кулінарних фестивалів у розвитку гастрономічного туризму ……..... 104**

Максимець О. Б., Цьона Г. Ю., Гук М. С. **Деякі аспекти розвитку етнотуризму в Україні ……..….. 108**

Михальчук Л. С., Коновалов Р. Б. **Скансен як центр культурно-духовного відродження народу (на прикладі Музею етнографії Національного заповідника «Давній Галич») ……..... 112**

М'ясоїд Г. І. **Туристичний бренд очима дітей ……..…… 118**

Орлова М. Л., Ярьоменко С. Г. **Ресурси етнічного туризму Південної Бессарабії, сформовані в результаті болгарської колонізації ……..…… 123**

Паньків Н. Є. **Ресурсна база для розвитку етнічного туризму у Львівській області (на прикладі Сколівського району) …… 130**

Панько О. І. **Народна культура Старосамбірщини як чинник розвитку етнотуризму ……..... 139**

Погорілко О. І. **Етнічні мотиви в туристичних продуктах студентів Львівського інституту економіки і туризму ……... 145**

Сліпчишин Л. В., Плесак С. М. **Роль культурно-освітніх інституцій в розвитку етнотуризму на Яворівщині ……...… 152**

Смирнов І. Г., Бенч Ю. С. **Етнотуризм, як складник сталого розвитку сільського туризму: логістичний аспект ……..… 159**

Тучапець А. А., Божук Т. І. **Традиції святкування Великодня та їх вплив на організацію анімаційної діяльності (на прикладі окремих країн світу) ……..... 166**

Франків І. Я. **Газета «Емігрант» як джерело до вивчення трудової еміграції з Галичини наприкінці XIX — на початку XX ст. …… 174**

Шишка М. М. **Етнічний туризм у контексті рекреаційно-туристичної діяльності Національного природного парку «Північне Поділля» …..... 189**

Щербань О. В. **Традиційна регіональна культура харчування в сучасному у сільському зеленому туризмі (на прикладі Полтавщини) ……..…. 195**

Щука Г. П. **Теоретичні основи розвитку етнотуризму ……..…. 201**

Яценко Б. **Мацурі в Японії: етно-релігійні традиції свят і посилення в них складової туризму …… 207**

Резолюція V Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів «Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи» (26 квітня 2017 р., м. Львів, Україна) ……..... 212

УДК 338.483.13

Кушнірук Г. В., Петришин Д. Р.
Львівський інститут економіки і туризму

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕТНОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Досліджено передумови, проблеми і перспективи розвитку етнотуризму в Україні. Розглянуто основні складові ресурсного потенціалу етнічного туризму. Охарактеризовано етнічні групи: бойки, гуцули, лемки. У статті визначено роль скансенів, етнофестивалів і народних пісень у розвитку етнотуризму.

Ключові слова: етнотуризм, етнічні групи, бойки, гуцули, лемки, етнофестиваль, скансен, народні пісні, ресурсний потенціал.

Відомо, що туризм посідає важливе місце в економічній, соціальній, духовній сферах життя суспільства. Не випадково XXI ст. визначають як століття туризму. Оскільки саме ця сфера діяльності завдяки величезній кількості інновацій та стрімкому розвитку завойовує прихильність серед людей, готових подорожувати і відкривати для себе світ по-новому.

Як міжнародний, так і вітчизняний туризм розвивається, орієнтуючись, перш за все, на інтереси та запити споживача. Здавалося б, туристу, який уже встиг випробувати на собі європейський рівень обслуговування, побував на кращих курортах світу, став гостем у високорозвинених країнах, важко догодити в Україні. Проте, таке враження часто виявляється помилковим. Безперечно, є країни багатші на туристичні ресурси. Але не слід забувати про сильні сторони вітчизняного туризму. Саме етнотуризм може стати однією з найбільших переваг України в розвитку туристичної галузі. Важливим чинником для розвитку етнічного туризму є наявність відповідних ресурсів.

Значну кількість праць, які висвітлюють проблеми і перспективи розвитку етнотуризму, зокрема, дослідженню етнічним групам, присвятили Б. Гальчак, А. Г. Данилюк. Багато уваги приділяється щодо використання скансенів у розвитку етнотуризму в працях Д. А. Кадніченського. Етнічну історію України вивчали С. А. Макарчук, Ю. О. Карпенко. Однак, далеко не всі питання досліджено щодо ресурсного потенціалу для розвитку етнотуризму.

Метою дослідження є виокремлення основних складових ресурсної бази етнічного туризму та пошук шляхів ефективного їх використання.

Етнічний туризм — це різновид культурно-освітнього туризму, який базується на зацікавленості в автентичності життя народу і народностей, традиції та звичаї яких асимілюються з часом.

Існує два види етнічного туризму: зовнішній і внутрішній. Перший полягає у відвідуванні місць народження родичів, ознайомленні з історичною батьківщиною. Крім того, відвідування країн з метою пізнання їхнього колориту та етнічних особливостей, за відсутності спорідненості з цим етносом, теж зараховують до першого виду. До другого виду належать подорожі етнічними регіонами своєї країни (наприклад, відвідування сільських місцевостей міськими жителями для ознайомлення з особливостями побуту і культури етнічних груп населення). Для корінного жителя етнотуризм — це можливість ще більше наблизитись до власної культури, краще пізнати рідну мову та мистецтво своєї землі.

Дехто з туризмознавців вважає, що учасники етнічного туризму — це, в основному, люди похилого віку, що раніше проживали в цій місцевості. А етнічний та ностальгічний туризм — слова-синоніми. Інші, в свою чергу, виділяють ностальгічний туризм як підвид етнічного туризму, але аж ніяк не ототожнюють ці поняття. Однак, серед прихильників етнічного туризму є люди різних вікових категорій. Відповідно, якщо існують різні вікові категорії туристів, то і мета візиту в усіх різна. Не можна вважати, що, наприклад, молодий турист-іноземець, який приїхав на фестиваль лемківської пісні, здійснює ностальгічний туризм.

Отже, етнотуризм може завоювати прихильність значно ширшого кола туристів, аніж здається на перший погляд. Великий вплив на це має ряд наступних факторів.

По-перше, історичні передумови дали міцний фундамент для подальшого розвитку цього виду туризму. Відомо, що територія сучасної України протягом багатьох століть перебувала під владою різних держав. Власне, це і спричинило так званий розподіл українського народу, відмінності у побуті, звичаях, традиціях і найголовніше — у мистецтві. Завдяки цьому маємо широку ресурсну базу для розвитку етнічного туризму. До туристичних ресурсів для етнічного туризму належать пам’ятки архітектури, музейні експозиції, архівні матеріали, мальовничі природні місця. Така їхня різноманітність стала основною передумовою для відпочинку та ознайомлення з історією та культурою народу.

По-друге, велика кількість потенційних етнотуристів сформувалась завдяки міграційним процесам, оскільки значна кількість українців виїхала за кордон, створивши там сім’ї. З кожним роком чисель-

ність українських емігрантів збільшується. Отже, в перспективі вони мають можливість відвідати Україну, як свою історичну батьківщину.

По-третє, у зв'язку з напруженою фінансовою ситуацією в Україні, чисельність туристів, які не можуть дозволити собі подорожувати іншими країнами, зросла. Саме етнічний туризм може стати для них хорошою альтернативою.

Етнографічні знання необхідні для глибокого розуміння історії й культури народів на всіх етапах розвитку людського суспільства. Історія народу включає в себе історію його житла, одягу, харчування, його родинного укладу, форм побуту тощо. Історія народу — це не тільки історія його боротьби за свої ідеали, це, разом з тим, історія його світогляду, народних знань, вірувань і марновірства, обрядів і звичаїв [5].

Впродовж багатьох століть на українській етнічній території відповідно сформувалися різні етнографічні групи українського етносу, кожна з яких мала свої культурно-побутові особливості. Внаслідок економічного розвитку та урбанізації, етнічні групи українців поступово почали об'єднуватись. Як наслідок, відмінності між цими групами стали менш вираженими, а окремі з них зовсім перестали існувати. Найвідомішими етнографічними групами українського етносу є бойки, гуцули та лемки, які власне й збереглися дотепер у межах Українських Карпат і Закарпаття.

Бойки — етнографічна група українців, що розселені в гірських районах Українських Карпат і Прикарпатті [2]. Центром Бойківщини вважається карпатське містечко Турка, відоме Всесвітніми бойківськими фестинами, які відбуваються тут із 1992 р. На свято з'їжджаються бойки з усього світу. Це масштабне культурне дійство, що протягом 2□3 днів супроводжується величезною кількістю музики, танців, співанок, а самі бойки вдягаються у своє колоритне вбрання. Тут збережено звичаї, традиції та обряди бойків. Окрім щоп'ятирічних Всесвітніх Бойківських фестин, кожного року в Турці проводиться ще один неординарний культурний захід — «Бойківська ватра».

Лемки — етнографічна група українців, які мешкали на території, що зветься Лемківщиною — в Карпатах (по обох схилах Східних Бескидів). Самі ж лемки здавна вважали себе русинами, проте така назва не прижилась. Вважають, що цю етнічну групу назвали лемками через слово «лем», що означає «лише», яке вони часто вживають у розмові [1].

Лемківська школа народного храмового будівництва — «сукупність історично усталених традиційних засобів архітектурного формування простору, конструктивних рішень в дереві, які виробились на основі світогляду, естетичних ідеалів на Лемківщині» [6, с. 235]. У 2013 р. лемківські храми внесли до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. А саме:

— церкву св. Якова у Поврожнику (1604);
— церкву св. Параскеви у Квятоні (1700);
— церкву Покрова Пресвятої Богородиці в Овчарах (1653);
— церкву Архангела Михаїла в Брунарах.

Крім храмового будівництва, лемки відомі завдяки своїм фестивалям. Один із таких — «Дзвони Лемківщини», — Всеукраїнський традиційний фестиваль лемківської культури, що проводиться в першу суботу та неділю серпня на Тернопільщині. Окрім українців, гостями фестивалю щорічно стають іноземці, серед яких найбільше поляків. Діяльність організаторів фестивалю спрямована на підтримку українських народних пісень, танців і народної інструментальної музики.

Гуцули — субетнос українців, нащадки найстародавнішого племені літописних уличів, що живуть у Карпатах: Івано-Франківська,Чернівецька і Закарпатська області [4, с. 7]. Гуцульська культура дуже нагадує традиційну культуру лемків і бойків. Часто її представлено у вигляді майстерності одягу, килимарства, писанкарства, керамікою тощо. Проте найбільше з-поміж інших етносів гуцулів відрізняють їхні пісні й танці, що звуться коломийками. Самі ж гуцули використовують автентичні музичні інструменти, найвідомішим із яких є трембіта. Також унікальні народні мелодії та ритми вони створюють за допомогою різних видів сопілок, цимбалів, дримби.

Культура гуцулів служила натхненням для багатьох письменників, таких як Іван Франко, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Василь Стефаник, Марко Черемшина. Власне, в основу книги М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» покладено сцени традиційного життя гуцулів, які пізніше зобразив на екрані Сергій Параджанов, знявши однойменний фільм.

Загалом, етнотуризм зміцнює міжкультурну толерантність і допомагає підтримувати в країні національне різноманіття. Розвиток етнічного туризму для жителів сільських місцевостей — оптимальний спосіб покращення економічних показників і зниження рівня депопуляції.

Слід віддати належне ролі скансенів у етнічному туризмі. Сьогодні на території України налічується низка музеїв «просто неба», зокрема:
— Національний музей народної архітектури та побуту України (с. Пирогів, Київська обл.);
— Музей народної архітектури і побуту імені Климентія Шептицького (м. Львів);
— Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини (м. Переяслав-Хмельницький, Київська обл.);
— Закарпатський музей народної архітектури та побуту (м. Ужгород);

— Музей народної архітектури та побуту Прикарпаття (с. Крилос, Івано-Франківська обл.);
— Чернівецький обласний державний музей народної архітектури та побуту;
— Музей історії сільського господарства Волині (с. Рокині поблизу Луцька);
— Музей народної архітектури, побуту та дитячої творчості (с. Прелесне, Донецька обл.);
— Етнографічно-туристський комплекс «Козацький хутір» (с. Стецівка, Черкаська обл.);
— Музей архітектури і побуту «Старе село» (с. Колочава, Закарпатська обл.);
— Етнографічний музей «Українська Слобода» (с. Писарівка, Харківська обл.);
— Музей народної архітектури і побуту Державного історико-культурного заповідника «Посулля» (с. Пустовійтівка, Сумська обл.);
— Сарненський історико-етнографічний музей (Рівненська обл.);
— Музей гуцульської культури просто неба НПП «Гуцульщина» (м. Косів, Івано-Франківська обл.) [3, с. 130].

Скансени — відносно нове поняття в туризмі. Але можна впевнено стверджувати, що правильна їх експлуатація може піднести етнічний український туризм на новий рівень. Оскільки більшість музеїв просто неба спеціалізуються на колекціонуванні і реконструкції старовинних помешкань на відкритих територіях, то що ж допоможе туристам краще відчути етнічний колорит, аніж перевтілення у бойка чи гуцула? Важливо правильно донести туристові своєрідність тієї чи іншої етнічною групи.

Доцільно назвати шведські скансени гарним прикладом для наслідування. Адже жодна архітектурна споруда, навіть внесена до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, не справить такого враження на пересічного туриста, як відтворення «живого» етнічного регіону. Очевидно, важко не спробувати себе у незнаному досі ремеслі, якщо є така можливість, чи залишитись осторонь співанок та гулянь. Добре було б організовувати такі заходи хоча б кілька разів на рік. По-перше, це збільшить потік туристів, як закордонних так і вітчизняних. По-друге, жителів сільських поселень буде забезпечено робочими місцями.

Окрім вище згаданих складових ресурсної бази етнічного туризму, значний вплив на його розвиток мають народні пісні. Адже нерідко саме українська народна пісня ставала цінним джерелом інформації щодо культурного життя, традицій та побуту наших предків. Наприклад, веснянки (гаївки, гагілки, ягілки, риндзівки) — старовинні сло-

в'янські обрядові пісні, пов'язані з початком весни і наближенням весняних польових робіт.

Веснянки не можуть існувати самі по собі; вони є своєрідним супроводом до ігор і танців, що закликають весну та багатий урожай. Оскільки в давніх слов'ян був звичай зустрічати весну, а зиму спалювати або топити, для цього робили з соломи опудало, що уособлювало зиму. Потім одягали його в людську одежу і спалювали або топили; після спалення попіл кидали у воду. Все це дійство обов'язково супроводжувалося танцями і співами — веснянками. Гаївки широко використовуються в етнотуризмі, проте поширені лише у внутрішньому його виді. До речі, часто такі дійства влаштовують у музеях просто неба.

Отже, етнічний туризм — важлива складова вітчизняного туризму, який поступово поширюється серед українців. Хочеться вірити, що це спричинено не фінансовим фактором, а патріотизмом та національною свідомістю громадян України.

Кількість заходів, спрямованих на підтримку вітчизняного етнотуризму постійно зростає, що не може не тішити. Проте, варто зазначити, що подієвий етнотуризм в Україні має можливість розвиватися не завдяки державній підтримці, а за рахунок спонсорських внесків чи за кошти місцевих бюджетів. На державному рівні необхідно розробити та запровадити соціальні проекти популяризації етнотуризму, поклавши в основу місцеву ентоспецифіку.

Загалом етнотуризм можна уявити як замкнену систему, де всі складові: етнос, його культура і туристи, взаємно і позитивно впливають один на одного.

Література

1. Гальчак Б. Лемківський підсумок XX століття й перспективи на XXI століття [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/.../02-Halczak.pdf.
2. Данилюк А. Г. Макарчук С. А. Бойки і бойківщина [Електронний ресурс]. □ Режим доступу: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/r_mowa/strony.htm.
3. Каднічанський Д. А. Використання історико-культурної спадщини України у туризмі на прикладі скансенів / Д. А. Каднічанський // Краєзнавство: науковий журнал. □ Ч. 1 (78). □ Ніжин: ТОВ НВП «Ферокол», 2012. □ С. 128–137.
4. Карпенко Ю. О. Олексій Сильвестрович Стрижак, видатний український ономаст / Ю. О. Карпенко // Дослідження з ономастики : збірник наукових праць / Нац. акад. наук України, Ін-т укр. мови. — Київ: Пульсари, 2008. — С. 6–14. — ISBN 978-966-2171-20-4.
5. Макарчук С. А. Етнічна історія України: навчальний посібник / С. А. Макарчук. — Київ: Знання, 2008. — 471 с.
6. Тарас Я. М. Українська сакральна дерев'яна архітектура / Я. М. Тарас // Народознавчі зошити. — № 1 (121), Львів, 2015. — С. 235–238.

Kushniruk H. V., Petryshyn D. R.

RESOURCE POTENTIAL FOR THE DEVELOPMENT OFETHNIC TOURISM IN UKRAINE

The pre-conditions, problems and prospects of ethnic tourism in Ukraine are investigated. The main components of the resource potential of ethnic tourism are considered. The ethnic groups: Boyky, Hutsuls, Lemky are characterized. The role of skansens, ethnic festivals and folk songs are certain in the article.

Keywords: ethnic tourism, ethnic groups, Boyky, Hutsuls, Lemky, ethnic festival, skansen, folk songs, resource potential.